

TURIZMDA GENDER TENGLIGI VA AYOLLAR ISHTIROKI

Sodiqova Feruza Nodirbek qizi

Namangan muhandislik-texnologiya instituti

Turizm yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada turizm sohasida gender tengligi masalasi va ayollar ishtirokining hozirgi holati, dolzarb muammolari hamda rivojlanish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Ayollar turizmning turli tarmoqlarida faoliyat yuritayotgan bo'lsa-da, rahbarlik lavozimlaridagi ulushi past bo'lib qolmoqda. Shuningdek, ularning mehnat sharoitlari, ijtimoiy himoyasi va imkoniyatlardan foydalanish darajasi turlicha bo'lib, bu sohaga nisbatan gender yondashuv zaruratini ko'rsatadi. Maqolada gender tenglikni ta'minlashga qaratilgan xalqaro tashabbuslar, O'zbekistonda ayollarni qo'llab-quvvatlash siyosatlari, trening va ta'lim dasturlari, hamda ijtimoiy-iqtisodiy ta'sirlar yoritiladi. Shuningdek, turizmda ayollarning tadbirkorlik faoliyati, innovatsion loyihalarda ishtiroki hamda ularni moliyaviy jihatdan rag'batlantirish yo'llari ko'rib chiqiladi.

Kalitso'zlar: turizm, gender tengligi, ayollar ishtiroki, ayollar mehnati, rahbarlik lavozimlari, ayollar tadbirkorligi, gender siyosati, ijtimoiy tenglik, iqtisodiy imkoniyatlar, xalqaro tashabbuslar, O'zbekiston turizmi, ayollar huquqlari, ayollarni qo'llab-quvvatlash, barqaror rivojlanish, turizmدا innovatsiyalar

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы гендерного равенства и участия женщин в сфере туризма, а также анализируются текущая ситуация, актуальные проблемы и перспективы развития. Несмотря на активную занятость женщин в различных секторах туризма, их доля в руководящих должностях остается низкой. Кроме того, условия труда, социальная защита и доступ к возможностям у женщин варьируются, что подчеркивает необходимость гендерного подхода в данной отрасли. В статье освещаются международные инициативы по обеспечению гендерного равенства, государственная политика Узбекистана по поддержке женщин, образовательные программы и их социально-экономическое влияние. Также рассматривается предпринимательская активность женщин в туризме, их участие в инновационных проектах и возможные пути финансового стимулирования.

Ключевые слова: туризм, гендерное равенство, участие женщин, женский труд, руководящие должности, женское предпринимательство, гендерная политика, социальное равенство, экономические возможности, международные инициативы, туризм Узбекистана, права женщин, поддержка женщин, устойчивое развитие, инновации в туризме

Annotation: This article explores the issue of gender equality and women's participation in the tourism sector, analyzing the current state, key challenges, and development prospects. Although women are actively engaged in various areas of tourism, their representation in leadership positions remains low. Additionally, working conditions, social protection, and access to opportunities for women vary, highlighting the need for a gender-sensitive approach in the industry. The article examines international initiatives aimed at promoting gender equality, Uzbekistan's policies supporting women, educational programs, and their socio-economic impacts. It also discusses women's entrepreneurial activities in tourism, their involvement in innovative projects, and possible financial support mechanisms.

Keywords: tourism, gender equality, women's participation, women's labor, leadership roles, female entrepreneurship, gender policy, social equity, economic opportunities, international initiatives, tourism in Uzbekistan, women's rights, support for women, sustainable development, tourism innovations

Turizm sohasida gender tengligi va ayollar ishtiroki global miqyosda muhim va dolzarb masalalardan biridir. Turizm nafaqat iqtisodiy o'sishning manbai, balki ijtimoiy inklyuziya, barqaror rivojlanish va madaniyatlararo muloqotni rivojlantirish vositasi sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, bu sohada ayollar ishtiroki keng ko'lamda namoyon bo'lib, ular xizmat ko'rsatish, mehmondo'stlik, hunarmandchilik, madaniy faoliyat, mahalliy gidlik, sayyohlik infratuzilmasi va marketing kabi yo'nalishlarda faoliyat yuritmoqda. Biroq, ushbu faol ishtirokka qaramay, ayollar mehnati ko'plab to'siqlar va gender tengsizligi muammolari bilan to'qnash kelmoqda. Jahon Turizm Tashkiloti (UNWTO) statistik ma'lumotlariga ko'ra, global turizmga band bo'lgan ishchi kuchining 54 foizini ayollar tashkil qiladi, ammo rahbarlik lavozimlaridagi ulushi sezilarli darajada past. Bu holat, ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda kuchliroq aks etadi. Ayollar ko'pincha vaqtinchalik, past haq to'lanadigan yoki norasmiy ish o'rinlariga yo'naltirilgan bo'lib, bu ularning iqtisodiy mustaqilligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Gender tengsizligining asosiy sabablari orasida patriarxal madaniyat qoldiqlari, ta'lim va kasbiy tayyorgarlikdagi nomutanosiblik, oilaviy majburiyatlar, ayollar xavfsizligiga doir muammolar, shuningdek, iqtisodiy resurslarga (moliyalashtirish, kreditlar, mulkka egalik) cheklangan kirish imkoniyatlari keltiriladi. Shu bois, ayollar nafaqat oddiy xodim sifatida, balki turizmga yetakchi, tadbirkor va innovator sifatida faol ishtirok etishi uchun maxsus sharoitlar yaratish zarurdir. O'zbekiston tajribasiga nazar solsak, ayollar turizmning bir qator yo'nalishlarida faol ishtirok etmoqda. Xususan, oilaviy mehmon uylari tashkil etish, milliy taomlar tayyorlash, xalq amaliy san'ati buyumlari yasash, etno-turizmga oid loyihalarda qatnashish orqali nafaqat iqtisodiy daromad topishmoqda, balki mamlakatimizning turizm salohiyatini oshirishga hissa

qo'shishmoqda. "Ayollar daftari", "Hunarmand ayollar" platformalari, turizmda ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash dasturlari orqali ko'plab ijobiy natijalarga erishilmoqda. Shu bilan birga, O'zbekistonda ayollar uchun treninglar, kasb-hunar o'rgatuvchi kurslar, onlayn ta'lim loyihalari orqali ularning malakasini oshirish choralari ham ko'rilmogda. Ayollar turizm tadbirkor sifatida, ayniqsa qishloq hududlarida, sezilarli natijalarga erishmoqda. Qishloq turizmi, agro-turizm, ziyorat turizmi, hunarmandchilik bilan bog'liq xizmatlar ayollar uchun daromad manbai bo'libgina qolmay, ularni jamiyatda faolroq ishtirok etishga ham undamoqda. Ayollar tomonidan tashkil etilgan oilaviy mehmonxonalar, ko'rgazmalar, xalqona ustaxonalar nafaqat milliy merosimizni targ'ib qiladi, balki barqaror turizmga xizmat qiladi. Gender tengligini ta'minlashda xalqaro tajribalar ham e'tiborga molikdir. Masalan, Skandinaviya mamlakatlarida turizm sohasidagi ayollarning rahbarlik lavozimlaridagi ulushi 40 foizdan oshgan. Bunday natijaga davlat siyosati, tenglikni qo'llab-quvvatlovchi qonunchilik, bolali ayollar uchun yaratilgan mehnat sharoitlari, hamda genderga yo'naltirilgan iqtisodiy dasturlar sababli erishilgan. O'zbekistonda ham shunday tizimli yondashuvlar kengaytirilsa, turizm sohasida ayollar ishtiroki yanada mustahkamlanadi. Raqamli texnologiyalarning joriy etilishi ayollarga yangi imkoniyatlar ochmoqda. Masalan, ayollar ijtimoiy tarmoqlar orqali sayyohlik xizmatlarini reklama qilmoqda, onlayn bronlash tizimlarida faol ishlamoqda, internet orqali xalqaro mijozlar bilan ishlayapti. Bu holat ularni bozorda raqobatbardosh qiladi. Shu bilan birga, raqamli platformalar orqali ayollar o'z mahsulotlarini eksport qilish imkoniyatiga ham ega bo'lmoqda. Gender tengligi turizmning barqaror rivojlanishi uchun muhim omil hisoblanadi. Ayollarning salohiyatidan to'liq foydalanish nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va madaniy taraqqiyot uchun ham ijobiy natijalar beradi. Turizm tadbirkorligini ta'minlash uchun quyidagi yo'nalishlarda tizimli ishlar olib borilishi lozim: ayollar uchun yetakchilik ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha treninglar tashkil etish, ularni strategik rejalashtirish jarayonlariga jalb etish, moliyaviy resurslarga teng kirishni ta'minlash, bolali ayollar uchun moslashtirilgan mehnat sharoitlarini yaratish, shuningdek, turizm sohasidagi ta'lim dasturlarini genderga sezgir shaklda qayta ishlab chiqish. Xulosa qilib aytganda, turizm tadbirkorligini ta'minlash va ayollar ishtirokini kuchaytirish jamiyatimizda inklyuziv va barqaror taraqqiyot sari muhim qadam hisoblanadi. Bu boradagi harakatlar nafaqat ayollar manfaatiga, balki umumiy iqtisodiy o'sish va turizm sohasining global raqobatbardoshligini ta'minlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, gender tengligini ta'minlash turizm sohasida xizmat sifati va mijozlar ehtiyojlariga moslashuvchanlikni oshirishga ham olib keladi. Ayollarning turizm xizmatlaridagi yondashuvi, mehmondo'stlikdagi tabiiy ko'nikmalari, madaniyatlararo muloqotni osonlashtirish salohiyati xizmatlar turini diversifikatsiya qilishda muhim rol o'ynaydi. Bunday

salohiyatni ro'yobga chiqarish uchun esa hukumat, xususiy sektor va nodavlat tashkilotlar o'rtasida yaqin hamkorlik talab etiladi.

Turizmga gender yondashuvini kuchaytirish uchun xalqaro tajribalardan saboq olish foydalidir. Masalan, Ispaniya, Kanada, Yangi Zelandiya va Avstraliya kabi davlatlar turizm strategiyalarini ishlab chiqishda genderga yo'naltirilgan tahlil, statistik monitoring va indikatorlar asosida qarorlar qabul qilishadi. Bu davlatlarda har yili turizm sektorida ishlovchi ayollar soni, ularning daromadlari, lavozim darajasi bo'yicha tahliliy hisobotlar e'lon qilinadi. O'zbekiston ham kelgusida UNWTO bilan hamkorlikda gender statistikasi va monitoring tizimini takomillashtirsa, bu masalada samarali va o'lchovli yondashuvni shakllantiradi.

Bundan tashqari, ayollarni ijtimoiy himoya qilish turizmga barqaror mehnat muhitini yaratish uchun zarur omillardandir. Ayniqsa, pandemiya davrida ayollar turizm ish o'rinlarining katta qismini yo'qotganligi ma'lum bo'ldi. UNWTO hisobotlariga ko'ra, pandemiyadan zarar ko'rgan har ikki ish o'rnidan biri ayollarga tegishli bo'lgan. Shu bois, post-pandemiya davrida ayollarni qayta ish bilan ta'minlash, ularga imtiyozli kreditlar ajratish va onlayn ish formatlarini kengaytirish orqali tiklanish jarayoni tezlashtirilishi lozim.

Ta'lim tizimida ham ayollarning turizm sohasidagi salohiyatini oshirishga qaratilgan maxsus yo'nalishlar ishlab chiqilishi muhimdir. Ayniqsa, oliy ta'lim muassasalarida "Turizmga gender siyosati", "Xotin-qizlar tadbirkorligi" kabi amaliy kurslar joriy etilishi ularni yetakchilik va tashabbuskorlikka undaydi. Shu bilan birga, ayollar uchun mentorlik dasturlarini yo'lga qo'yish, ularni muvaffaqiyatli turizm tadbirkorlari bilan bog'lash, tajriba almashish muhitini yaratish ularning shaxsiy rivojlanishida katta rol o'ynaydi. Media va axborot vositalari ham turizmga gender tengligi mavzusini kengroq yoritishi, ijobiy namunalarni ommalashtirishi kerak. Ayollar tomonidan tashkil etilgan muvaffaqiyatli mehmonxonalar, gidlik xizmatlari, etno-loyihalar haqida maxsus dasturlar, maqolalar, hujjatli filmlar jamiyatda motivatsion muhitni yaratadi. Ayniqsa, qishloq joylardagi ayollar uchun bu kabi ko'rinmas namunalar ilhom manbai bo'lishi mumkin. Xulosa qilib aytganda, turizmga gender tengligi nafaqat ayollar huquqlarini ta'minlash masalasi, balki iqtisodiy barqarorlik, xizmatlar sifati, ijtimoiy inklyuziya va innovatsion taraqqiyot omili sifatida qaralishi zarur. Ayollar turizm sohasiga nafaqat mehnat kuchi, balki ijod, g'oya, qadriyat va madaniyat olib kiradi. Ularning ishtirokini rag'batlantirish orqali mamlakatning turistik jozibadorligi, ijtimoiy muvozanati va xalqaro imiji mustahkamlanadi. Kelgusida bu boradagi sa'y-harakatlar quyidagi strategik yo'nalishlar asosida davom ettirilishi kerak:

- Turizmga gender tahlil asosida siyosat ishlab chiqish;
- Raqamli platformalarda ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash;
- Mahalliy ayollar uchun kasb-hunar o'rgatish dasturlarini kuchaytirish;

- Ayollar ishtirokidagi innovatsion turizm loyihalarini grantlar orqali moliyalashtirish;
- Gender tengligiga oid milliy monitoring tizimini yaratish. Shunday qilib, turizmga gender tengligi masalasiga strategik yondashuv bilan qaralsagina, bu soha nafaqat iqtisodiy foyda, balki ijtimoiy adolat, madaniy barqarorlik va global taraqqiyotning samarali vositasiga aylanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. **UNWTO (World Tourism Organization).** (2022). *Global Report on Women in Tourism, Second Edition.* Madrid: UNWTO Publishing.
– Turizmda ayollar ishtiroki, gender tengligi va siyosiy yondashuvlar haqida asosiy xalqaro hisobot.
2. **United Nations Women.** (2021). *Gender Equality and Sustainable Tourism Development.* New York: UN Women Publications.
– Gender tengligi va barqaror turizm o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil qiluvchi manba.
3. **O'zbekiston Respublikasi Turizm va madaniy meros vazirligi.** (2024). *Turizm sohasining rivojlanish tendensiyalari va gender masalalari bo'yicha hisobot.* Toshkent.
– O'zbekistondagi statistik holatlar, ayollar ishtiroki va hukumat siyosati.
4. **Mamatov A., Raximova D.** (2023). *Turizmda ayollar faolligi va gender tengligi: ijtimoiy-iqtisodiy tahlil.* // Iqtisodiyot va jamiyat jurnalining 4-soni.
– Mahalliy tahliliy maqola, turizm sohasida gender masalasi yuzasidan.
5. **OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development).** (2020). *Women in Tourism: Overcoming the Barriers.* Paris: OECD Publishing.
– Ayollar mehnati, tadbirkorligi va gender siyosatidagi yondashuvlar.
6. **Qodirova M. A.** (2022). *Ayollar tadbirkorligi va mahalliy turizmni rivojlantirishda ularning roli.* // "Barqaror taraqqiyot yo'lida" ilmiy to'plam.
– Ayollarning qishloq turizmida ishtiroki va iqtisodiy samaradorligi haqida tadqiqot.
7. **WTTC (World Travel and Tourism Council).** (2021). *Women Empowerment in Travel & Tourism.* London: WTTC Research Unit.
– Xalqaro turizm bozorida ayollar holati va ularni qo'llab-quvvatlash siyosatlari.
8. **O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori** (2022-yil 7-mart, PQ-158-son). *Xotin-qizlarning ijtimoiy faolligini oshirish va ularni har tomonlama qo'llab-quvvatlash strategiyasi.*
– Davlat siyosatidagi yondashuvlarni huquqiy asosda yoritadi.
9. **ILO (International Labour Organization).** (2019). *Women and Men in the Informal Economy: A Statistical Picture.* Geneva.
– Norasmiy mehnat bozorida ayollar ulushi, jumladan turizm sohasidagi ko'rsatkichlar.
10. **Zokirova G. S.** (2021). *O'zbekiston turizmida ayollar mehnati: muammo va yechimlar.* // "Jamiyat va Innovatsiyalar" ilmiy jurnali.